

אלגיות, ספר א, אלגיה ראשונה

- לו בְּזֶהֱב הַנוֹצֵץ יִצְבֵּר לוֹ אַחַר שְׁפַע עֶשֶׂר,
 לוֹ לוֹ יִהְיוּ מְרַחְבֵי שְׂטַח-שְׂדוֹת חֲרוּשִׁים,
 הוּא מַעֲמָל מִמֶּשֶׁךְ לוֹ יִירָא, כְּשִׂאוּיָבִיו מוֹל הַשַּׁעַר,
 עַת תִּנּוּמָתוֹ יִגְרַשׁ קוֹל חֲצוּצְרוֹת הַצְּבָא;
 אָף אֲנֹכִי - לוֹ דִּלּוֹת בְּחַיִּים בְּלִי מְכָשׁוֹל תּוֹבִילָנִי,
 5 עַד שִׁתְּאִיר לִי הָאֵח, עַד שִׁתְּבַעַר בְּהָאֵשׁ.
 אֲזוּ אֶטַע בְּעַתָּן גְּפָנִים עַדִּינוֹת, אֲגַדֵּל לִי,
 דְּרֶךְ-אֶפְרָיִם, בְּנִקְלָה, אֶת תְּפוּחֵי הַגְּדוֹלִים.
 לֹא תִכְזֹיב הַתְּקַנָּה וַיְבוּל תַּעֲנִיק לִי בְּשִׁפְעָה,
 שְׁטַף תִּירוּשׁ מִצֵּין אֶת גִּתוֹתַי תְּמַלֵּא.
 10 זֹאת כִּי כְבוֹד כִּי לְעֵץ נָטוּשׁ בְּשִׂדְהָ, אוֹ לְאֶבֶן,
 אֶבֶן-צְמָתִים עֲתִיקָה, אִם מַעֲטָרִם יִר-פְּרָחִים:
 כֵּן מִתְּנוּבַת הַפְּרוֹת, מִתְּנַת שְׁנָה מִתְּחִדְשָׁת,
 קָדָם אֶשָּׂא בְּכוּרִים, קָדָשׁ לְאֵל-הַחֲקָלָאִי.
 15 קָרַס, זֶהֱב שְׁעָרָה, לָף יִר שְׁבָלִים שֶׁהַצְּמַחֲתִי,
 פְּרִי חֲנוּתִי, לְתִלּוֹתוֹ מוֹל שְׁעָרֵי מְקַדְשָׁךְ.
 פְּרִיאָפוּס צְבוּעֵ-אָדָם - בְּגֵן רַב-הַפְּרִי אֲצִיבְנוּ,
 הוּא בְּמַגָּל אֲכַזְרִי אֶת הַעוֹפּוֹת יְבַהֵל.
 גַּם אַתֶּם, הַתְּרַפִּים, נוֹצְרֵי הַשְּׂדֵה שֶׁהִיָּה לוֹ
 20 עֶשֶׂר אֵי-אֲזוּ וְעַתָּה דַּל הוּא - קָבְלוּ מִתְּנַכֶּם.
 פַּעַם שֶׁחֲטָנוּ עֲגָלָה, וְשִׁנְרִים לְאֵין-סֹפֵר בְּהָ טַהֲרָנוּ:
 אָפֶס, כִּיּוֹם גָּדִי יִחִיד פֶּפֶר מִשְׁקֵי הַקֶּטֶן.
 גָּדִי יִפֹּל לְכַבּוּדְכֶם, וְסָבִיבוּ כְּפָרִיִים בְּנֵי-תִשְׁחָרֵת
 "אֵי, יְבוּל" יִצְעָקוּ "תִּנּוּ לָנוּ, תִּנּוּ יֵין טוֹב!"
 25 אָף אֲנֹכִי - לוֹ אוֹכַל לְחַיּוֹת מְסִתְפָק אָף בְּקָרְט,
 בְּלִי שִׁאֲכָרַח, כְּתָמִיד, צֵאת לְדְרָכִים אֲרַפּוֹת,

לו בַּחֲמוֹ שֶׁל הַקִּיץ מִסְתוֹר לִי מִלֵּהט ה"כָּלֵב"
 תַּחַת צֵל עֵץ, אֶצֶל גֹּדֶת פֶּלַג מְרִיץ אֶת מִימֵיו.
 אָפֶס, לְתַפֵּס בִּקְלוֹשׁוֹן לֹא אֲבוֹשׁ מְדֵי פַעַם בְּפַעַם,
 30 או לְזַרְז בְּמִלְמַד שׁוֹר מְשַׁרְף אֶת דְּרָכָו;
 גּוֹר שֶׁל כְּבִשָּׁה או שֶׁל עֹז, שֶׁשָּׁכַחְתוּ אִמּוֹ וְזָנְחָתוּ,
 לֹא אֶתְעַצֵּל לְהִבִּיא אֶל מַעוֹנוֹ בְּחִיקִי.
 חוֹסוּ, גִּנְבּ וְזָאֵב, עַל צֹאנֵי, כִּי קִטֹּן הוּא הָעֵדֶר:
 עֵדֶר גָּדוֹל - מִתּוֹכוֹ צֹאוּ לְבַקֵּשׁ אֶת שְׁלָלְכֶם.
 35 כָּאֵן שָׁנָה בְּשָׁנָה לְטַהֵר אֶת רוּעֵי הַתְּרַגְּלָתִי,
 כָּאֵן בְּיַדֵּי תַפִּיס פְּאֵלֶס בְּנִתְזוֹ-חֵלֵב.
 בּוֹאוּ, קִרְבוּ, אֱלֹהֵי, מִתַּת מִשְׁלַחַן מְזֵה-הָעֵנִי
 או מִכַּד תְּרַס בְּלִי רֶכֶב - אֵל-נָא תְדַחֲוֶהָ בְּבוֹז!
 הֵן הָאֶכֶר הַקְּדוּם תַּחֲלֶה גְבִיעֵי חֶרֶס עֲשֵׂה לוֹ
 40 כּוֹס לוֹ עֲצָב מִבְּלִילַת חֶמֶר נְלוֹשׁ בְּנִקְל.
 עֲשׂוּ-אֲבוֹת לֹא אֶחָמַד, וְאֵינן בִּי כֹל כֹּסֶף לְרוּחַ,
 זֶה שֶׁהִנְחִיל לְסִבִּי גַל הַתְּבוּאָה בְּאָסֶם.
 דִּי לִי גַם קָרַט יְבוּל; דִּיִּי מְנוּחָה עַל יְצוּעַ,
 דִּי לְרוּחַ גּוֹי עַל מִטְתִּי מִשְׁכָּבִר.
 45 מֵה אֲאֹשֶׁר בְּשִׁכְבִּי לְשִׁמְעַ אֶת נַהֵם הַרוּחַ,
 עַת בְּרַכּוֹת אֶחָבֵק אֶת עֲלִמְתִּי בְּחִיקִי,
 או כְּשִׁמְיָמֵיו הַקְּרִים יִמְטִיר רוּחַ-גִּנְבּ בַּחֲרֶף,
 בְּטַח לְצַלֵּל בְּשָׁנָה עִם תַּפּוּפוֹ שֶׁל מְטָר!
 לוֹ יְבוֹאֲנִי כֹל זֶה! בְּדִין יַעֲשֶׂר הַמְּצַלִּיחַ
 50 שְׂאֵת טְרוּפוֹ שֶׁל הַיָּם, שֶׁגַע גְּשָׁמִים מְדַכְּאִים.
 כֹּל הַזֶּהֱב בְּעוֹלָם, כֹּל אֲבִנֵי-אֲזַמְרָגֵד, לוֹ יִגְזוּ
 רַק שְׁבִגִין מְסֻעוֹתֵי לֹא תַתִּיפַח נַעֲרָה.
 עַל יְבִשָּׁה וְעַל יָם יָאָה לְךָ תִּרְבּ, מִסְּאֵלָה,
 כֶּף שִׁיִּצִּיג מַעוֹנְךָ שֶׁלֵּל הָאוֹיְבִים לְעֵין-כֹּל.
 55 אָפֶס אֲנִי - מְנַצַּח, כְּכִלֵּי יִפְתִּי יִאֲסְרוּנִי,
 מוֹל שַׁעֲרָה הַנִּקְשָׁח פֹּה מוֹשְׁבֵי כְּשׁוֹמֵר.
 דְּלִיָּה שְׁלִי, תַּהֲלֶה - לֹא לָהּ כְּסוּפִי; אֶתְךָ יַחַד
 אִם רַק אֶהְיֶה - לוֹ בְּטֵלָן, רִיקָא-רִכְרוּף אֶכְנֶה.

- כָּךְ לוֹ אֲבִיט לְמוֹלֵי כְּשֶׁאֲחַרְוֹן רְגָעֵי יְבוֹאֲנִי,
 60 כָּךְ לוֹ אֲחֻזִּיק בְּמוֹתִי, עֵת תִּתְרַפֵּינָה יְדֵי.
 דְּלִיָּה, אוֹ-אֵז תִּתְיַפְּחִי, וְלַעֲת עַל מוֹקֵד יִפְרָשׁוּנִי
 פִּיךָ יִנְשָׁקֵנִי, דְּמַעַף בְּנִשְׁיָקוֹת מִתְעַרְב.
 אֵז תִּתְיַפְּחִי, כִּי לִבְךָ - לֹא חוֹגְרוֹ הַבְּרִזָּל הַקָּשׁוּמָה,
 קָרַב חֲזַף הָעֵדִין לֹא סָלַע צָר בּוֹ נֶצֶב.
 65 טוֹר-לְוִיָּה כְּשֶׁלִּי - לֹא יוֹכְלוּ שׁוּם עֲלֵמָה וְשׁוּם עֲלָם
 בְּיָתֶךָ לְשׁוּב מִעֲמוֹ בְּלִי שֶׁהִזִּילוּ דְּמַעוֹת.
 אֵל תִּפְגְּעֵי בְּרוּחִי: שְׁעָרֶךָ אֵל תְּהִי מִפְּנֵיךָ,
 חוֹסֵי-נָא, דְּלִיָּה שְׁלִי, רֶךְ לְחַיִּיךָ שְׁמָרִי.
 עַד שְׁמַרְשָׁה הַגּוֹרֵל - נִחְבֵּר אֶהְבֵּת-לְכַבְּנוּ;
 70 כְּכָר מֵר-הַמְּנוֹת קָרַב, אֶפְל מְלִיט אֶת רֹאשׁוֹ;
 זְמַן-קַפְּאוֹן כְּכָר זֹחֵל, וּבּוֹ לְאַהֵב לֹא יִיאֶה עוֹד,
 אוֹ לְהַגּוֹת לְבוֹבִים עֵת כְּכָר זֶרְקָה הַשֵּׁיבָה.
 עֵת אֶהְבֵּה קְלִילָה - הִיא עֵכָשׁוֹ, כְּשֶׁלְּשֹׁבֵר אֶת הַדָּלֶת
 אֵין זֹ בּוֹשָׁה, כְּשֶׁנְּעִים רִיב רַב-סְאוֹן לְהִבִּיא.
 75 כָּאֵן כְּמַצְבִּיא וְטוֹרָאֵי אֶצְטִין; חֲצוֹצְרָה וְגַם-חֵיל -
 הֵלְאֶה לְכוּ וּפְצְעוּ כָּל אֲשֶׁר בָּצַע תָּאֵב!
 עֲשׂוּר גְּמָלוֹ - אֵךְ אֲנִי, בְּיָבוּל שְׁצַבְרִתִּי שְׁמַח,
 הוֹן וְרִכּוּשׁ אֲבַנְיָה, אֵךְ אֲבַנְיָה רְעִבוֹן.

הערות

בשיר הפתיחה לספר שיריו, מגולל טיבולוס את משאת נפשו: התקדשות לחיי אהבה באחוזות אבותיו הקטנה והצנועה אשר בכפר. חיי פשטות ותום אלה הם הפכם המובהק של חייו רצופי הקושי של איש הצבא, שעיקרם רדיפה אחרי העושר והתהילה שינחילו לו ניצחונותיו.

מבחינת מסורתן של סוגות, פתיחתה של אלגיה זאת מתייחסת לשני מינים ידועים של תרגילים ריטוריים: "דברים בגנות העושר" (ביוונית – psogos – ploutou) ו"השוואת אורחות חיים" (sugkrisis bion). עירוב הנושאים

הבוקוליים והארוטיים ניכרת בו השפעת השירה ההלניסטית. רוח שאיפת השלום השורה על השיר כולו אופיינית לשירת תור-אוגוסטוס, כניכר ב"בוקוליקה" ("שירי הרועים") וב"גיאורגיקה" ("שיר עבודת-האדמה") של ורגיליוס ובמקומות רבים אחרים.

בחיבור ההערות שלהלן נעזרתי בפירושיהם של רוברט מאלטבי (*Tibullus: Elegies, Text, Introduction and Commentary* by Robert Maltby, K.F.Smith: *The elegies of Albius*) ק.פ. סמית', (Francis Cairns, 2002 Michael C.J.Putnam: *Tibullus*, New York, 1913 ומייקל פאטנאם) (*Tibullus A Commentary*, University of Oklahoma Press, 1973).

1 – **לו בזהב הנוצץ** – כהערת המפרשים (סמית', מְלֻטְבִי), במקור הלטיני שם התואר המופיע כאן (fulvus) פיוטי במובהק, ואיננו מופיע בפרוזה אלא בתקופה מאוחרת ביחס. שמא כדאי היה לתרגם "בזהב השחוט". **יצבור לו אחר שפע עושר** – בהדגשה: **אחר**, ולא אני.

2 – [...] **מרחבי שטח שדות חרושים** – ששוויים רב משווי שדות-בור סתם. במקור כתוב "שדות מעובדים". צימוד הזהב והאדמות כאות לעושר נקרה במקומות רבים בספרות העתיקה.

3 – **הוא מעמל ממושך לו יירא** – לא עמל סתם, כי-אם עבודות הפרך השונות הכרוכות בחיי הצבא: היציאה למסעות מלחמה, כריית חפירים, בניית ביצורים וכיו"ב (סמית').

4 **עת תנומתו יגרש קול חצוצרות הצבא** – יתכן שלפנינו הרמז מלומד לשורות משל המשורר היווני הקדמון בְּכִילִידֵס בשיר בשבח השלום: "אֵין תְּרֻעַת חֲצוֹצְרוֹת נְחֻשָׁת/ לֹא יִחָסֵר עֲפֻעָף/ אֶת הַשְּׁנָה הַדְּבִשִׁית".

5 – **אפס, אני, לו דלות** [...] – במקור מדובר ב- *paupertas*, מלה שאין פירושה "עוני", כי-אם "חיי צמצום", במובן חיובי. בחיי הממש, היה טיבולוס בן מעמד הפרשים ומכאן שהיה רחוק למדי מקיום בדוחק.

6 – **עד שתאיר לי האח, עד שתבער בה האש** – האח הבווערת היא כמלה נרדפת ל"בית" (*home*) בספרות העתיקה. אח זו מועמדת כניגוד לחיי הקושי של החייל חסר הבית. ברובד הספרותי, שימשה האח המבווערת בספרות העתיקה כמטאפורה לאהבה. דהיינו, טיבולוס כמו רומז בכך להתקדשותו לשירת האהבה.

9 – **לא תכזיב התקוה** – לא "תקווה" סתם, כי-אם אלוהות התקווה, Spes, שהיו לה מקדש ופולחן משלה ברומא, והיא האחראית לגורלם של היבולים. בספרות היוונית מסופר, כי בשעה שעזבו האלים את בני-האדם וקבעו את משכנם באולימפוס, היתה התקווה האלוהות היחידה שנשארה בקהלם של בני-האדם.

11 – **זאת כי כבוד בי לעץ** [...] **או לאבן** – טיבולוס רומז, שהיבול הצלח יעלה בנחלתו בשכר דבקותו במנהגי הדת העתיקים, דבקות שסופרי רומא ייחסוה לא אחת לחיי הכפר. נדמה שגם פרט זה מצויין כאן כניגוד לחיי-הצבא. העץ והאבן מתייחסים, אל-נכון, לאלוהי הגבול הרומי, טְרַמְינּוּס (מלטבי). **אבן צמתים** - כנראה מקדש צומת דרכים, שבו עבדו את האלה הקטה.

13-20 – הקדשת ביכורים לאלים היתה מנהג עתיק ביותר, ובריטוריקה כבר היתה מרכיב ידוע בחיבורים בשבח חיי הכפר. **אל-החקלאי** – אין לדעת באיזה אל בדיוק מדובר כאן. **קוס, זהב שערך** – אלת הקציר האיטאלית הקדומה, שמקבילתה אצל היוונים דִּמֵטֵר; שעה זהב, כזהב הקמה. יום חגה חל ב-19 באפריל. **פריאפוס צבוע אדום** – אל הפריון זְקוּר איבר הזכרות, המופיע כאן בתפקודו הנפוץ מכל – דחליל. פני האלילים נצבעו אדום מטעמי פולחן. **התרפים** – מקבילה עברית זאת נקוטה בידי לתרגום המלה Lares, האלים שומרי האחווה (על הבית עצמו גוננו "תרפי הבית", Penates).

20-22 – מדובר בטקס טיהור האדמה ויבוליה בחג השנתי.

24 – **"איו, יבול** [...] **תנו לנו"** – מלת קריאה פולחנית למחצה, המופנית לאלים או לכוחות אלוהיים. בדרך-כלל, קשורה קריאה זאת בעובדי בככוס. כאן, הפניה היא לתרפי-השדה.

26 – **בלי שאוכרח** [...] **צאת לדרכים ארוכות** – ההיטלטלות במסעות ארוכים היא מן הרעות המפורסמות הכרוכות בחיי הצבא. טיבולוס מעצים, כמדומה, את הניגוד בין נדודים אלה ובין הבטחה והנועם שבחיי השבת הכפריים.

27 – [...] **להט ה"כלב"** – הוא הכוכב סיריוס, המופיע בשמים בעצם הקיץ. בספרות העתיקה, עוד מימי הומרוס, נעשה צירוף זה שם נרדף לחום הקיץ בשיאו.

27-28 – כאן מתואר, בצמצום, "האתר הנחמד" – ה-locus amoenus – יסוד מוסד בנושא 'חמדת חיי הכפר', שיש לו היסטוריה ספרותית מן העשירות בספרות המערב, למן ימי הומרוס ועד היום.

29-32 – המשך ההשוואה בין דרכי החיים המנוגדות: במקום 'עמליו של איש-הצבא', מתוארות כאן עבודותיו רבות הנועם של הכפרי.

[...] לתפוש בקלשון לא אבוש [...] – הקלשון שמדובר בו כאן היה בן שתי שינים ושימש לתחח את האדמה במקומות שאי-אפשר היה להעביר עליהם את המחרשה (מכאן סמיכות העניינים). עבודת השדה אינה מביישת, על אף פשטותה, ויאה גם יאה אף למשורר.

33-34 – הכפרי יש לו אויבים בדמות גנבי-צאן וזאבים, כשם שלאיש הצבא יש צרים. זהו נוסח תפילה מיוחד – להרחקת כל רע – המופנה לאלוהות הנזכרת בצמד השורות הבא.

36 – [...] תפוייס פאלס בנתז-חלב – פאלס – אל או אלה איטאליים קדומים, היתה האלוהות פטרונית העדרים. יום חגה היה ה-21 באפריל, יום יסודה של רומא. קרבנה היה חלב, ולא יין או דם, כקרבת אלים אחרים. עליה ניטל לפרוש חסותה על עדרים ורועיהם ולטהרם.

42-43 – עושר-אבות [...] זה שהנחיל לסבי – כאן שב טיכולוס לדמותו-שלו ולמציאות: בן-מעמד הפרשים, בעל נחלת-אבות שהיתה גדולה בימי סבו, וקוצצה בימיו הוא.

45-48 – כל אשר יסבול החייל תאב הבצע והתהילה, לא יסבול האיכר המסתפק במועט: זה יסבול את צליפות הרוח והברד בשכבו בשדה, זה יישן בבטחה בכיתו. הניגוד ערוך באמנות רבה: פגעי הסגריר מנוגדים למנעמי הצל הקיציים, נחלת האיכר, שנזכרו קודם (שורות 27-26). יתרה מזאת: בשני הדו-טורים שכאן, מסורגים הדברים להפליא: פגעי הטבע מופיעים בשורות הראשונות – 45,47 – מנעמי בטחת הבית, בשורות השניות – 46, 48.

46 – [...] אחבוק את עלמתי [...] – מטעמי השמירה על המשקל, לא דייקתי כאן בתרגום: לא "עלמתי" (puella), כי-אם "גברתי" – domina. במקורה, היתה מלה זאת מלת הפנייה בפי עבד לגברת הבית. הפרשנים מעירים, שיש יסוד איתן להניח, כי את נושא 'עבדות האהבה', היות האוהב 'עבד אדוניתו', הכניס לאלגיה המשורר גאלוס. ק.פ. סמית' מעיר: "במלה זאת השתמשו גם ביחס לאֵלות, אחר-כך גם ביחס לקיסרית, ולבסוף,

כבצורת פנייה של נימוסין, ביחס לכל אישה, ומכאן גלגוליה בשפות הרומאניות – donna, dame, madame.

53 – [...] **רק שבגין מסעותי לא תתיפח נערה** – דהיינו, בל יפרידו אותי מסעות מלחמה מעל אהובתי. זהו נושא אלגי שגור. דוגמה טובה מצויה אצל פרופרטיוס (ג, כ, 3-4): "פּרָא הָאִישׁ שְׁיִכַּל לְהִמִּיר עֲלֵמְתוֹ בְּעַד רֶוַח! אֶפְרִיקָה, כָּל כְּלָה – כְּלוּם דְּמַעוֹתֶיךָ שְׁוֹתָה?"

54-55 – **ביבשה כבים** [...] נוסחה שגורה בעניינים צבאיים. **מסאלה** [...] **שיציג מעונך שלל האויבים לעין-כול** – כאן מזכיר טיבולוס לראשונה את פטרוננו, מרקוס ואלריוס מסאלה קוֹרְיִינוּס; לשון הכבוד ברורה לעין. ממה שמספר פליניוס ידוע שמסאלה, שהיה אריסטוקרט רם-המעלה, שקד להוסיף לתהילת משפחתו העתיקה שורה של נצחונות צבאיים, בים כביבשה. את שלל המלחמה נהגו מצביאים מנצחים להציג לראווה בסטיו הבלתי-מקורה בשערי ביתם.

55 – [...] **כבלי יפתי יאסרוני** – עוד נושא שגור בשירת האלגיה: עבד האהובה הדחוי. העבד השוער היה כבול גם הוא לדלת, אלא שמבפנים. עבד האהובה כבול בחוץ, משום שאין האהובה נעתרת להכניס אותו פנימה.

57-58 – **דליה שלי** [...] **ריקא רכרוך אכונה** – אזכורה הראשון של דליה בשמה. צמד הכינויים 'ריקא-רכרוך' (segnis, iners) הם כינויים בלשון צבאית, שאפשר לתרגמם "מוג-לב בלתי-כשיר לקרב". תרגומי כאן אינו משקף את האזכור הלשוני הפנימי שבמקור: טיבולוס נוקט את המלה iners ('רפה', 'עצל', 'שאין בו תועלת', 'חסר-נוע' וכו'), שהיא אותה מלה שנקט בשורה 5 לתיאור אורח החיים הכפרי הנכסף.

59 – **בך לו אביט למולי** – המיתה בזרועות האהובה גם היא נושא רחב ושגור באלגיה הרומית. כבר בשירת יוון הקדומה מובע הרעיון שכל המת בעודו מיסיר עינים בפני אויבו יזכה לתהילה. על תהילת החייל נכון טיבולוס לוותר חלף המיתה כשדליה לפניו.

60 – **בך לו אחזיק במותי** – משאלת-לב עתיקה. בפירושו לשורה זאת מפנה מלטבי לאפיגראמה יוונית מאת דִּמְגִטוּס, שבה מופיע עניין זה (האנתולוגיה היוונית, ספר ז, אפיגראמה 735). דמגטוס מביא את דבריה האחרונים של אישה גוססת, תָּאֲנֹ שמה (שורות 3-6):

וי, אַפְּלִיכּוֹס אִישִׁי, מַה אֶמְלִלְתִּי! אֲמֹר לִי, אֵיְהוּ,
מַהוּ הָיִם שְׁתַּצְלַח עַל סְפִינְתְּךָ הַזְּרִיזָה?
מָוֶת עֹמֵד עַל רֵאשִׁי. הַלְנָאִי וְלָמוֹת נְתַנּוּנִי
וּבְכַפִּי אֲחַוְזָה כִּף יְקָרָה לִי, כִּפְךָ.

61 – גם כאן משחק גומלין מילולי עדין: בכיה של דליה מתייחס אל הבכי הנזכר בשורה 52: בכה תבכה על מותו, אולם לא תאלץ לבכות בעטיה של פרידה הכרוכה ביציאה למסע.

65 – [...] **עלמה** [...] **עלם** – מכיוון שהמשורר המת היה "מורה אהבה" (praeceptor amoris) ילווה קהל שומעי לקחו הנאמנים, עלמים ועלמות. 67-68 – **אל תפגעי ברוחי** [...] / **חוסי-נא** [...] **על לחייך** – טיבולוס מפציר בדליה שלא תנקוט את מעשי האבלות הרגילים – פריעת השיער וההתגודדות – לבל תפגום בכך ביופיה; אם תעשה כן, תפגע בו, ברוח-הרפאים.

71 – **זמן קיפאון** – אפשר שמוטב לתרגם, במקום זה, "זמן אין-אונות": על המאהב הזקן להיות 'קפוא', 'בלתי-פעיל' כשם שטיבולוס עצמו מבקש להיות כזה בכל הקשור לחיי צבא. השוואה דומה ישנה אצל אובידיוס ("אהבים", ג, ז, 15) ואצל אחרים.

73-74 – דו-טור זה מתייחס ל"תהלוכת האוהבים", שהיוונים כינוה בשם 'קומוס' והרומים בשם 'קוֹמִיסְטִי': המאהבים הצעירים, כרסם מלאה יין וראשיהם עטורי זרים, היו מתייצבים בשערי בית אהובתם לעת לילה, מזמרים סרנודות ותובעים שתכניסם פנימה. פעמים אמנם היו שוברים את הדלת ופורצים פנימה, פעמים נסוגו והותירו את זריהם תלויים על הדלת. **ריב רב-סאון להביא** – תרגמתי בתוספת שאינה במקור ('רב-סאון'); מדובר, אל-נכון, במריבה בין המאהב שפרץ פנימה ובין האהובה.

75-78 – מדובר ב'שירות בצבא האהבה' (militia amoris), שבו יצטיין טיבולוס. לעניין זה ראה בהרחבה באלגיה של אובידיוס "כל מאוהב הוא חייל". החצוצרה ונס-החיל מזכירים, כמוכן, את פתיחת האלגיה (שורה 4). **הלאה כלכו ופצעו כל שלבצע תאב** – נוסח גירוש זה היה, במקורו, נוסחת השבעה דתית לסילוקם של אלה שלא נתקדשו מפולחני הקודש. כאן היא ננקטת בהקשר של חול. בצלעו השניה של הטור אין תרגומי משקף משמעות כפולה שאפשר למצוא בנאמר במקור. שם כתוב "גברים תאבי-בצע"; הדברים יכולים להתייחס הן לחיילים תאבי בצע השלל, הן לגברים

המתאווים לחסדי השר. [...]. **אני ביכול שצברתי שמח** – הסיפא חוברת בעיגול מושלם לרישא. הרעיון שמעלה טיבולוס על נס הוא זה של "דרך המיצוע" (mediocritas): טוב היות האדם לא עשיר מדי ולא עני מדי. רעיון זה חביב היה על המשוררים הרומיים, והוא מצוי אצל ורגיליוס והוראטיוס. על קדמותו תעדנה שורותיו של תיאוגניס (מחצית המאה השישית לפנה"ס):

שִׁים אֶל לְבָבְךָ: הָאֲזוֹן תְּלוּי עַל חֲדוֹ שֶׁל הַתַּעַר:

עֶשֶׂר וְשִׁפְעַ מְזֵה, עֲנִי וְחָסֵר מְזֵה.

כִּכָּה אֶפְּוֵא יֶאֱתָה, כִּי עֶשֶׂיר לֹא תִהְיֶה, לֹא רַב-נְכָס,

גַּם לֹא תִרְדַּ וְתִבֹּא עַד מְצוּקוֹת הַדְּלוּת.

(תרגום שלמה שפאן, שורות 557-560)

(תרגום מלאטינית והעיר: עמינדב דיקמן)